

Stichting Bescherming Erfgoed Zuid - Kennemerland

15 mei 2009

Gemeente Haarlem

Tav het college van burgemeester en wethouders,

Namens dezen, mevrouw D de Boo, afdelingshoofd Omgevingsvergunning,

Postbus511

2003 PB Haarlem

Betreft: zienswijze en/of bedenkingen tegen het ontwerp besluit
monumentenaanvraag (rijksmonument) nr 2009/0225/11

Geacht college,

Hierbij dient de Stichting Bescherming Erfgoed Zuid-Kennemerland haar zienswijze en haar bedenkingen in tegen het ontwerp besluit hierboven genoemd. De Stichting Bescherming Erfgoed Zuid-Kennemerland (hierna SBEZK) zet zich in voor het behoud en de versterking van het cultureel en natuurlijk erfgoed in de regio Zuid-Kennemerland. In verband met deze doelstelling sturen wij u deze zienswijze.

Inleiding

Uit het ontwerp besluit blijkt dat de gemeente Haarlem op 9 februari jl een aanvraag voor een tijdelijke monumentenvergunning heeft ontvangen op naam van Stichting Salomo, Tetterodestraat 66, 2023 XR Haarlem. De aanvraag betreft het plaatsen van tijdelijke schoollokalen voor de duur van drie jaar aan (bedoeld zal zijn: *in*) het Frederikspark. Burgemeester en wethouders zijn voornemens de vergunning te verlenen. In het ontwerp besluit staat vervolgens: 'Hieronder wordt uiteengezet hoe dit besluit tot stand is gekomen, welke wettelijke en gemeentelijke regels van toepassing zijn en aan welke voorwaarden het besluit is gebonden'.

In de overwegingen genoemd in het ontwerp besluit staat vervolgens dat de Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit/CWM in haar vergadering van 24 maart 2009 een positief advies heeft gegeven. Burgemeester en wethouders conformeren zich aan het advies en gezien het maatschappelijke belang en de tijdelijkheid is het college voornemens de monumentenvergunning te verlenen voor een periode van drie jaar, ingaande de dag na bekendmaking van dit besluit.

Motivering

De SBEZK keert zich tegen dit besluit om de volgende redenen:

1. **Rijksmonument:** Het Frederikspark is een rijksmonument (rijks-mon.nr: 511392), ingeschreven op 10 mei 2002, deel/Registratienummer: 18148/24. De redengevende omschrijving hebben wij aangehecht als bijlage 1. Wij citeren een belangrijke passage:

'Het villapark is opgevat als een eenheid (natuur en cultuur) waarbij met behulp van natuurlijk en bouwkundige middelen een architectonische ruimte is geschapen. De eenvoudige opzet van het villapark kenmerkt zich door ruime villakavels rondom een centrale ovale ruimte die parkachtig is ingevuld en een openbare rondwandeling. De ovaal vormt het hart van de ruimtelijke compositie, schept ruimte en bindt de zichten die zowel naar binnen als naar buiten zijn gericht centraal samen. Vanuit noordwestelijke richting (Houtplein) loopt een zichtlijn naar het open middendeel van het park. De villa's zijn gescheiden middels groenwallen en hebben allen een vrij zicht over het centrale grasveld; de villa's nr 4 en 6 hebben ook een duidelijke oriëntatie naar buien toe op de Dreef.'

Uit de foto's hierbij gevoegd, blijkt in één oogopslag wat hiermee wordt bedoeld. Het voelt als een opluchting om de drukte van de stad even te kunnen verlaten en het park in te wandelen en de open ruimte daar te ervaren.

Uit de plattegrond, cq tekening op schaal, die behoort bij de aanvraag monumentenvergunning van Stichting Salomo, blijkt dat de schoollokalen geplaatst zullen worden aan de noordzijde van het park, precies ter hoogte van de zichtlijn hierboven genoemd in de redengevende omschrijving, nl de zichtlijn vanuit noordwestelijke richting (Houtplein) naar het open middendeel van het park. Met andere woorden: door het plaatsen van deze noodlokalen wordt het rijksmonument voor een belangrijk deel in haar monumentale waarde aangetast. Het is duidelijk dat na plaatsing van de noodlokalen (die twee laags zijn), van een zichtlijn geen sprake meer zal zijn.

Ook blijkt dat juist het Frederikspark bedoeld is als een villapark, een eenheid tussen natuur en cultuur, met een centrale ovale ruimte die parkachtig is ingevuld en een openbare rondwandeling. Dit aspect wordt ook in één oogopslag vernietigd door de plaatsing van de noodlokalen. Want, deze noodlokalen vertonen met een openbare rondwandeling, de eenheid tussen natuur en cultuur en de villa's die ook een rijksmonumentenstatus hebben, geen enkele samenhang. Integendeel, deze lelijke noodgebouwen zullen de aanblik van het prachtige Frederikspark beslist verstoren. Die burgers die straks het Frederikspark in zullen wandelen, zien tot hun schrik eerst de noodgebouwen en alles wat daar nog bij geplaatst wordt (daarover straks nog meer). De noodopvang wordt een blikvanger, maar dat is in dit verband zeker niet positief bedoeld. Het is dan ook onbegrijpelijk dat uw college overweegt om de aanvraag goed te keuren en dat u bereid bent de monumentenvergunning te verlenen. Een rijksmonument verdient bescherming in plaats van bedreiging of vernietiging. SBEZK is van mening dat het Frederikspark niet de dumpplaats mag worden voor bouwplannen, ook niet voor tijdelijke noodvoorzieningen voor een basisschool. Uiteraard staat een behoorlijke huisvesting voor het onderwijs niet ter discussie. Maar dat deze huisvesting alleen via gestapelde noodlokalen in een rijksmonumentaal park zou kunnen worden gerealiseerd, is op geen enkele wijze inzichtelijk gemaakt. Daar komt nog bij dat noodlokalen voor kinderen op een

basisschool een armoedig alternatief voor huisvesting vormen. Het lijkt erop dat sprake is van een politieke overweging en niet van een goede ruimtelijke onderbouwing en een zorgvuldige belangenafweging.

2. **Tijdelijkheid:** Hoewel het ontwerp besluit uitgaat van een tijdelijke plaatsing van noodlokalen (voor een periode van drie jaar), is dit door u niet gegarandeerd. Los van het feit dat deze noodbouw in het monumentale park onaanvaardbaar is, is het ontbreken van een garantie omtrent de tijdelijkheid mede een belangrijke reden voor SBEZK om zich tegen dit bouwplan te keren. Het lijkt erop dat de monumentenvergunning moet worden verleend, omdat de noodlokalen maar voor enkele jaren in het park zullen staan. Door de tijdelijkheid wordt het bouwplan als het ware gelegitimeerd. Nu is over tijdelijkheid wel het een en ander op te merken. De vraag is of een rijksmonument verprutst mag worden, omdat het om een 'tijdelijke' verprutsing gaat. Maar los van deze vraag, blijkt uit de aanvraag zelf dat sprake is van een **semi-permanent** locatie met onderwijsfunctie. De kwalificatie semi-permanent doet ernstige twijfel rijzen over het tijdelijke karakter van deze noodplannen. Want, is sprake van een permanente bouw, een tijdelijke bouw of bestaat er ook nog iets dat daartussenin ligt? SBEZK is hierdoor in verwarring gebracht. Uit de praktijk blijkt dat tijdelijke bebouwing langer blijft staan dan aanvankelijk misschien de bedoeling was. Dikwijls wordt de tijdelijke bebouwing niet verwijderd en wordt door gemeenten bovendien niet gehandhaafd. De verklaring hiervoor is dat bij nader inzien belangenafweging met zich meebrengt dat het niet mogelijk is (of niet wenselijk) de tijdelijke bebouwing af te breken of te verwijderen. Kortom: iets dat als tijdelijk is gepresenteerd, blijkt permanent of zo u wilt 'semi-permanent'. Daarbij komt dat noodlokalen kostbaar zijn. De financiering hiervan is geen kleinigheid. De lokalen zelf zijn bedoeld om lange tijd mee te gaan. Vanuit een oogpunt van kostenbesparing wordt regelmatig na afloop van de 'tijdelijke periode' besloten dat deze bouwwerken nog kunnen blijven staan, bijv. ten behoeve van een andere school. Daardoor kunnen kosten over meer jaren en meer projecten kunnen worden uitgesmeerd. Bij deze belangenafweging staat het monument in de schaduw van andere belangen. Zodra de bouwwerken zijn geplaatst, is voor het monument sprake van een achterhoedegevecht. SBEZK wil het Frederikspark verdedigen en voorkomen dat het park in een dergelijk achterhoedegevecht terecht komt. Er is namelijk altijd wel een of andere reden om een open (en per definitie onbebouwd) park voor een noodplan in te zetten. Het open karakter biedt als het ware de gelegenheid en juist deze kwaliteit moet in een versteende stad als Haarlem is, bewaakt en bewaard worden.
3. **Herstel van waarden:** Op geen enkele wijze is duidelijk geworden dat de kwaliteit van het park wordt hersteld zodra de periode van drie jaar voorbij is. Het is belangrijk dat hierover vooraf duidelijkheid wordt gecreëerd, zodat alle betrokkenen ook werkelijk de garantie hebben gekregen dat het park wordt hersteld en wel op een dusdanige manier dat sprake is van kwalitatief waarde- en eervol herstel. Uit de

stukken die ter visie hebben gelegen, valt op te maken dat hierover niet is nagedacht en dat over het herstel en de wijze waarop dat wordt ingevuld, de kosten die hieraan zijn verbonden en door wie deze worden gedragen, na afloop van de periode van 3 jaar op dit moment nog helemaal niets vast staat. Het herstel van het park hangt daarmee in het luchtledige. Het is niet voldoende dat de noodlokalen worden verwijderd. Het park heeft door de uitvoering van dit bouwplan en het gebruik van het park dat daarop volgt, ernstig te lijden. Niet alleen worden noodlokalen geplaatst, ook worden bomen gekapt of verplaatst en wordt het park op extra belast. Omdat sprake is van een school, zal de opvang in het park veel extra verkeer met zich meebrengen. Fietsen en auto's moeten worden gestald cq geparkeerd. Hekken ed worden geplaatst, allerlei bijkomende voorzieningen zullen moeten worden aangelegd etc. Herstel van het park, zoals dit was voorzien in het herstelplan, staat voor SBEZK voorop.

4. **Advies ARK:** De monumentenwet is per 1 januari 2009 gewijzigd. Voorheen werden geen eisen gesteld aan de monumentencommissie. Uit de memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel dat tot de wet van 1988 leidde, blijkt dat gekozen werd voor het opnemen van een minimale waarborg om verantwoord met monumentenzorg te kunnen omgaan. Het werd aan de gemeente overgelaten om te bepalen wie als deskundig was aan te merken. De deskundigheid werd daarnaast ingebracht via het advies van de minister. Als gevolg van de wetswijziging is het verplichte advies van de minister bij het merendeel van de vergunningaanvragen komen te vervallen. Daarom dient de deskundige inbreng op een ander manier te zijn zeker gesteld. In de wet is opgenomen dat de bij verordening in te stellen commissie zowel onafhankelijk als deskundig moet zij op het gebied van de monumentenzorg. De samenstelling van de commissie dient met andere woorden zodanig te zijn dat een onafhankelijk en deskundig oordeel kan worden gevormd. De commissie mag niet door bestuurlijke belangen worden geleid. Met betrekking tot de deskundigheid van de commissie wordt opgemerkt dat de commissie ten minister beschikt over enkele deskundigen op het gebied van cultuurhistorie, bouw/architectuurhistorie, restauratie en landschap/stedenbouw. Het is de verantwoordelijkheid van de gemeente om er voor te zorgen dat deskundigheid in de commissie voorhanden is.

Uit de ter visie liggende stukken blijkt dat de aanvraag eerst is beoordeeld door de Afdeling Omgevingsvergunning van de gemeente Haarlem, en wel door één architectuurhistorica. Aangezien sprake is van een dienstverband met de gemeente Haarlem, is haar oordeel niet onafhankelijk. Citaat uit de Plananalyse onder het kopje 'Monumentale waarden en gevolgen voor de monumentale waarden':

'Hoewel de tijdelijke behuizing van de Dreefschool door middel van het plaatsen van noodlokalen geen positieve ontwikkeling is voor het park, doet het geen afbreuk aan de hiervoor gestelde karakteristieken. Voor de plaatsing van de lokalen is gekozen voor een parkeerterrein en een klein groenstrookje. De aantasting van monumentale waarden is, mede vanwege het

tijdelijke karakter minimaal. Bovendien hoeven er geen monumentale bomen te worden gekapt'.

Dit is op de eerste plaats geen deskundig oordeel, omdat op basis van de tijdelijkheid geen sprake zou zijn van een aantasting van het rijksmonument. Kennelijk is alles toegestaan, als het dan ten minste maar tijdelijk is. Bovendien worden de belangrijke kenmerken genoemd in de redengevende omschrijving van het rijksmonument niet getoetst. Daar komt bij dat de suggestie wordt gewekt als zou het niet erg zijn dat die noodopvang in het park geplaatst wordt, omdat het zou komen op de plek waar nu een parkeerterreintje ligt en omdat er geen monumentale bomen worden gekapt. Om met het eerste te beginnen: Uit het masterplan en het herstelplan dat mede in opdracht van de gemeente Haarlem is opgesteld met betrekking tot het Frederikspark, heeft het parkeerterrein een tijdelijke functie. Het was nu juist de bedoeling dat het park zou worden hersteld en naar een hoger plan zou worden getild. Wat er nu dreigt te gebeuren is dat het herstelplan van tafel gaat, omdat de huisvesting van de school moet voorgaan, vanwege, zo valt te lezen in het ontwerp besluit, het maatschappelijke belang. Het betekent concreet dat het belang van het rijksmonument moet wijken voor het maatschappelijk belang. In dit verband staat maatschappelijk belang voor het belang van de school. Het park heeft echter een nog veel breder maatschappelijk belang nl dat van groen en recreatievoorziening voor een heel groot deel van de stadsbevolking. Het is niet de taak van een monumentencommissie om het belang van een school te wegen maar een oordeel te vormen en een advies te verstrekken over een bouwplan dat een rijksmonument aangaat.

Vervolgens is op basis van de plananalyse door de Afdeling Omgevingsvergunning een advies gegeven door de ARK. De ARK vermeldt als volgt:

'Commissie neemt met teleurstelling kennis van het plan nu naar haar oordeel sprake is van aantasting van het monumentale karakter van het Frederikspark maar gaat a contrecoeur akkoord gelet op het nadrukkelijk tijdelijke karakter van de plaatsing en de positieve advisering van de gemeentelijke architectuurhistorici'.

Hier is sprake van een cirkelredenering.

- de ARK is niet ingenomen met het bouwplan omdat het monumentale karakter van het park hierdoor wordt aangetast. Dit is naar het oordeel van de SBEZK een zeer terechte constatering en dat zou dan ook hebben moeten leiden tot een onafhankelijk en deskundig advies, nl: dat het bouwplan niet acceptabel is en dat er niet gebouwd mag worden in het Frederikspark. Dat is ten minste het advies dat men mag verwachten van een commissie die voldoet aan de voorwaarden van de gewijzigde monumentenwet. Immers, de deskundigheid die voorheen door de minister werd gewaarborgd, is vervallen en daarvoor in de plaats is gekomen een commissie die

over diezelfde deskundigheid beschikt en die bovendien ook nog eens onafhankelijk is. Helaas geeft de ARK een positief advies dat is gebaseerd op het advies van de gemeentelijke architectuurhistorica;

- de ARK stemt zeer tegen haar zin met het bouwplan in vanwege het nadrukkelijk tijdelijke karakter en de positieve advisering van de gemeentelijke architectuurhistorici. Om met het laatste te beginnen: een monumentencommissie dient voldoende onafhankelijk te zijn en haar eigen oordeel te vormen op basis van deskundigheid. In de onderhavige situatie is geen sprake van een eigen oordeel, althans, het eigen oordeel dat het plan niet acceptabel is wordt onderuit gehaald door het oordeel van de gemeentelijke architectuurhistorica van de afdeling omgevingsvergunning. Met andere woorden: het eigen oordeel wordt afgeserveerd omdat de Afdeling omgevingsvergunning het plan al heeft goedgekeurd. Daarmee is het advies van de ARK in strijd met de Monumentenwet. SBEZK maakt tegen deze wijze van opereren ernstig bezwaar. Verder blijkt dat de ARK met het bouwplan instemt vanwege het nadrukkelijk tijdelijke karakter. In het voorgaande is uiteengezet dat dit aspect nu juist ter discussie staat. SBEZK vreest dat het allemaal veel langer zal duren eer het park weer in volle eer en glorie is hersteld. Geld en andere belangen spelen een rol. Zo heeft SBEZK begrepen dat het park pas bevrijd zal worden als een ander bouwplan op het zgn 023 terrein is voltooid. Hier is sprake van een kaartenhuis, waarbij de ene kaart de andere omduwt. In dit geval is de noodopvang in het Frederikspark helaas de laatste kaart in de reeks. Er hangt geweldig veel af van alle andere projectontwikkelingen en dan valt dus nog maar te bezien in hoeverre sprake is van een tijdelijkheid met een concrete einddatum.
5. **Nood:** Tijdens de vergadering van de commissie Ontwikkeling van de gemeente Haarlem op 26 maart jl, heeft wethouder Nieuwenburg dat het vergunningstraject in gang wordt gezet om *'de doodeenvoudige reden dat wij ten behoeve van de school gewoon geen tijd meer te verliezen hebben.'* De heer Nieuwenburg geeft echter ook aan dat ten behoeve van de Dreefschool 14 locaties zijn bekeken die allemaal op hun merites zijn beoordeeld en die om verschillende redenen zijn afgefallen. Daarbij is gekozen voor het Frederikspark vanwege: inpasbaarheid, unielocatie, veiligheid, snelheid. De aspecten die de wethouder noemt, geven niet aan waarom het Frederikspark de aangewezen plek is voor de noodopvang boven de al eerder onderzochte 14 alternatieven:
- **inpasbaarheid** is een kwalificatie die niet op het Frederikspark kan slaan. Het is onduidelijk wat de wethouder hiermee bedoelt. SBEZK kan alleen bedenken dat de noodbouw in het park inpasbaar is, omdat het park onbebouwd is. Maar dit is geen argument als er andere gebouwen leeg staan die voor de school beschikbaar zijn;
 - **unielocatie** is geen argument, omdat ook na het plaatsen van de noodvoorziening in het park, de school over een dependance beschikt;
 - **veiligheid:** ook dit aspect is niet inzichtelijk gemaakt door de wethouder. De noodvoorziening komt in het park op een gevaarlijke plaats te staan, naast een zeer

- drukke verkeersader, zonder enige parkeervoorziening en haal- en brenggelegenheid;
- **snelheid:** dit begrip is uitermate relatief. Als de wethouder hiermee bedoelt aan te geven dat noodvoorzieningen heel snel geplaatst kunnen worden, heeft hij hiermee ongetwijfeld in technische zin gelijk. Echter, indien andere gebouwen beschikbaar zijn, met daarin de nodige voorzieningen (wc-ruimten, riolering, elektriciteit), dan is het bouwen van noodvoorzieningen in het park aanmerkelijk omslachtiger in vergelijking tot het gebruik van al bestaande gebouwen.
 - **andere alternatieven:** De wethouder heeft tijdens genoemde vergadering ook nog toegezegd nadrukkelijk naar andere alternatieven te zullen kijken. SBEZK verzoekt de wethouder alle alternatieven die onderzocht zijn of worden, te beoordelen en in het definitieve besluit dat wordt genomen ten aanzien van de vergunningaanvraag mee te wegen zodat duidelijk wordt op welke wijze belangen zijn gewogen, zie verder hieronder.
6. **Belangenafweging:** Uit alle stukken die ter inzage hebben gelegen als ook uit wat door de wethouder is opgemerkt tijdens de vergadering op 26 maart jl, zie hierboven, blijkt dat onder maatschappelijk belang in dit verband het schoolbelang wordt verstaan. Dwz: het belang van de school prevaleert boven alle andere belangen. Dit is door de wethouder niet zorgvuldig gemotiveerd, laat staan inzichtelijk gemaakt. Zowel het noodaspect als de reden waarom uitsluitend het Frederikspark geschikt is als locatie voor de huisvesting van de Dreefschool, zijn niet inzichtelijk gemaakt door het college. Ten aanzien van het maatschappelijk belang van het Frederikspark voor de bevolking (wat heel veel breder is dan het belang van het monument sec, zoals de wethouder heeft opgemerkt), citeert SBEZK voormalig burgemeester mr J.J.H. Pop uit het boek 'De Groene Stad, een eeuw openbaar groen in Haarlem' van Maria van Vlijmen en Wim de Wagt, 2002:

'De titel van dit boek, De Groene Stad, slaat zonder meer op Haarlem... Hier doet zich wel een zekere bedreiging voor. Het landelijk beleid in de vijfde nota Ruimtelijke Ordening gaat sterk uit van een verdere verdichting van de steden. In het reeds dichtbebouwde Haarlem mogen hierdoor de bestaande binnenstedelijke groengebieden niet onder druk komen te staan. Dat zou slecht zijn voor de leefbaarheid in de stad... Een stad mag niet verstikken. Groene longen moeten in de stad doordringen en andersom. Het was de overleden landschapsarchitect Alle Hosper die dat 'groen nemen, groen geven' noemde'.

SBEZK verzoekt het college dringend om af te zien van het besluit en de kwetsbare en openbare groene ruimte in het Frederikspark te herstellen en de kwaliteit hiervan te waarborgen, zodat iedere burger tot in lengte van dagen kan blijven genieten van dit oude stadspark dat al sinds de Middeleeuwen een bewogen geschiedenis kent.

Hierbij verzoek ik u tevens alle correspondentie met betrekking tot de aanvraag en het (ontwerp-)besluit toe te sturen aan ondergetekende, opdat SBEZK tijdig een bezwaarschrift kan indienen tegen een eventueel verleende bouwvergunning.

Hoogachtend,
mr M Roos-Andriessse
Secretaris SBEZK
Krakeling 21
2121 BL Bennebroek